

**FORENINGEN
FOR KIRKEGAARDSKULTUR**

Bestyrelse.

Formanden: Pastor A. J. Bartholdy Møller, R*, København F.

Næstformand: Folketingsmand, Lærer P. Kammergaard, Hasselager.

Kasserer: Kirkegaardsgartner I. Blomberg, Hillerød, M. af Mhstr.

Sekretær: Havearkitekt Johannes Tholle, Kbhvn. F.

Inspektør Rud. Rasmussen, Aarhus.

Kirkegaardsgartner J. Gravesen, Svendborg, M. af Mhstr.

Kirkegaardsinspektør, Havearkitekt C. Nielsen, Horsens.

Kirkevæрге, Lærer Fr. Hansen, Skelstrup.

Billedhugger Elo, Kbhvn.

Arkitekt Holger Jacobsen, R*, M. A. A., København.

Folketingsmand F. W. Larsen-Badse, Maribo.

Stiftsprovst, Dr. phil., C. I. Scharling, Ribe.

Stenhuggermester Hansen Glem, Roskilde.

Stenhuggermester P. H. Mohr, Kbhvn.

Bestyrelses-Suppleanter.

Havearkitekt I. P. Andersen.

Havearkitekt Birger Errboe.

Revisorer.

Arkitekt C. E. Bauditz.

Havearkitekt Birger Errboe.

Revisorsuppleant.

Billedhugger Gunnar Hammerich.

Forretningsudvalg.

Pastor Bartholdy Møller.

Folketingsmand P. Kammergaard.

Kirkegaardsgartner I. Blomberg.

Havearkitekt Johannes Tholle.

Redaktionsudvalg.

Redaktør: Havearkitekt Johannes Tholle.

Kirkegaardsgartner J. Gravesen.

Inspektør Chr. Beck Skrydstrup.

Arkitekt C. E. Bauditz.

Stenhuggermester Hansen Glem.

Udvalg for Skønssager.

Havearkitekt Birger Errboe.

Arkitekt C. E. Bauditz.

Billedhugger Elo.

Overgraver H. Petersen.

Udvalg for Konsulentvirksomhed.

Havearkitekt Birger Errboe.

Havearkitekt I. P. Andersen.

Kirkegaardsinspektør Chr. Nielsen.

Arkitekt C. E. Bauditz.

Medarbejdere ved Konsulentvirksomheden.

I. P. Andersen, Havearkitekt, København.

Ingeniør, cand. polyt. O. D. Andreasen, Viborg.

Chr. Bruus-Jørgensen, Anlægsgartner og Havearkitekt, Hellerup.

Elo, Billedhugger, København.

Birger Errboe, Havearkitekt og Graver, Hellerup.

E. Erstad-Jørgensen, Havearkitekt, Frederiksberg.

Georg Georgsen, Havearkitekt, København.

Jens Gravesen, Kirkegaardsgartner, Svendborg.

Frands Hansen, Kirkegaardsregistrator, Skelstrup.

Valdemar Hansen, Anlægsgartner, Frederiksberg.

Chr. Nielsen, Kirkegaardsinspektør, Horsens.

Rud. Rasmussen, Inspektør, Aarhus.

Johannes Tholle, Havearkitekt, Frederiksberg.

For Læplantning i Vestjylland:

C. Nielsen, fhv. Plantør, Silkeborg.

Juridisk Konsulent.

Overretssagfører P. Sandholt, København.

Annoncerepræsentant.

E. N. Nielsen, København Valby.

»Vore Kirkegaarde«

forsendes for de indenlandske Abonnenters Vedkommende gennem Avispostkontoret, og Klager over mangelfuld Ekspedition samt Adresseforandring bedes derfor rettet til nærmeste Posthus. — Udenlandske Abonnenter faar Bladet tilsendt fra Ekspeditionen, Malthe Bruunsvej 3, København F., og Klager over mangelfuld Ekspedition samt Adresseforandring bedes for disses Vedkommende rettet dertil. — Der udkommer ingen Hefter i September, December og Marts.

FRA DANSKE KIRKEGAARDE

I Anledning af 10-Aarsdagen for Kirke- lovene af 30. Juni 1922.

Af Johannes Tholle.

(Fortsat).

Her over for staar som den aller-
skarpeste Modsætning dansk Kirke-
gaardskultur med sin Havekunst i store
som smaa Detailler, — en Kultur, som —
tværtimod et godt og sundt Klima — maa
regne med Klimaet, som noget, der vol-
der de største Vanskeligheder. Typisk
fremtræder denne Forskel i sydlige Lan-
de, hvor flere Nationer er jordet paa
samme Kirkegaard: Den nordiske Type
med de havemæssigt udformede Gravste-
der og den romanske med sine kolde, gol-
de Grave og sine døde Stenkolosser.

Med den Baggrund, der er givet i Kir-
kegaardsloven af 1922 og den Udvikling,
som allerede da var godt i Gang, er dansk
Kirkegaardskultur siden da bestandig
udviklet til større og større Fuldkom-
menhed, og er der end Steder paa Lan-
det, hvor det staar smaat til med dette
eller hint Forhold, — saa møder man til
Gengæld de ypperste Anlæg med saa for-
trinlige Resultater og saa smukke Detail-
ler, at der næppe i Europa gives bedre.
Selv Tyskere, hvis Profession ligger paa
Kirkegaardsomraadet og er indstillet paa
en høj Kultur, og som er bleven præsen-
teret for det bedste vi har, bøjer sig anerken-
dende for Kendsgerningerne.

Dansk Kirkegaardskultur af idag er
præget af den lille Gravstedshave, et pre-
tentiøst Anlæg, i hvilket Blomsterfloret
skifter, eftersom Aarstiderne skrider
frem, og som om Vinteren hyldes i Gran.
Komponeret i Samklang med et Grav-
mæle af beskedne Dimensioner og i bedste
Tilfælde af et stilfuldt Præg er dette
Udtryk for en smuk Hyldest, en stille
Tak og et personligt Offer.

Som i enhver Stræben, der har naaet
et Maal, ligger der ogsaa i dansk Kirke-
gaardskultur af idag en Spire af Reak-
tion imod det, man kalder Gravsteds-Kul-
tus. Man gaar i denne Reaktion imod
disse Tendenser og tænker sig Gravene
indgaaende en fuldkommen Enhed med
Naturen (Kirkegaarden), saaledes at Ki-
ster (og Urner) nedsættes i en Græsplæne
uden nogen Art Mindesmærke derover,
og uden at nogen Paarørende ved, hvor
de er nedsat. Derved udslettes Gravste-
dets synlige Tilstedeværelse komplet
(især ved Urner), og det er de Paarørende
umuligt at ofre Udsmykning, Luksus og
Kultus paa Gravene. Hvorvidt denne
Form maatte have en Fremtid for sig i
Danmark, og hvorvidt den maatte vokse
sig ud over de spæde Spirer, den allerede
har sat, er det ikke muligt at sige noget
om. Den forudsætter en Dødens Askese,
en ny Slags Offervillighed især fra de
Efterlevende, som man skulde tro, det var

vanskeligt at føre den ud i større Kredse
af Befolkningen, eftersom det maa ske
under Mottoet: Ingen Blomster til de Dø-
de. — Den er saa stærkt et Brud med det
gængse, at den næppe kan forenes med
det Begreb, hvormed vi nu karakterise-
rer vore Kirkegaarde: De Dødes Ha-
ve.

- 13/7 (Vendsyssel Venstrebl.): Sindal Kgd.
17/7 (Dag. Nyh.): Den enligste Kgd. i
Danmark; paa Kyholm Kgd., hvor
mange mærkelige Skæbner afsluttes,
rejses i Morgen et Mindekors (se og-
saa Fyns Tid. 19/7).
19/7 (Vestkysten m. fl.): Foreningen af
Kirkegaardsinspektører og Gravere;
Aarsmøde paa Hotel Spangsberg i
Esbjerg og Udflugt til Fanø.
21/7 (Holbæk Amtstid.): Ohlsdorf, —
Europas største Kgd.
22/7 (Vejle Soc.-Dem.): Vedligehold Grav-
stederne.
24/7 (Berl. Tid.): Landsbykirkegaardens
Regulering, af Havearkitekt Johan-
nes Tholle, med Bill.
25/7 (Kall.-borg Dagbl.): Taler ved Kgd.
paa Kyholm. Fra den stemningsful-
de Højtidelighed paa den lille Ø.
27/7 (Randers Soc.-Dem.): Kgd. har lidt
Skade ved Skybrudet.
30/7 (Skanderborg Amts Avis): Der blev i
Gaar foretaget Ekspropriation af
Jord til Udvidelse af Stilling Kgd.
— (Aalborg-Posten): Mosaisk Kgd. ind-
skrænkes. Der bliver taget 80 cm til
Hasserisvej og 1½ m til St. Jørgens-
gade til Udvidelse af Fortovet og
Kørebanelen.
— (Holbæk Amts Venstrebl.): Forslag
om omfattende Vejforlægninger i
Tølløse samt om Areal til en ny
Kgd.
31/7 (Berl. Tid.): Landsbykirkegaardens
Beplantning, af Havearkitekt Jo-
hannes Tholle, med Bill.
— (Dag. Nyh.): En moderne Kgd. Sö-
dra begravningspladsen ved Hohög
(Malmö).
4/8 (Fr.-borg Amts Avis): Kgds.arbejde
ved Værløse K.
— (Holstebro Dagbl.): Menighedsraa-
det og Krematoriesagen i Struer.
6/8 (Fr.-borg Amtstid.): Kgds.tyven fra
Nyhuse paagrebet.
8/8 (Kristelig Dagbl.):

Navngivning for Kirkegaarde.

Havearkitekt Johannes Tholle.

I vore Dage, hvor der her og der ind-
rettes nye Kirkegaarde, bliver der ogsaa
Brug for nye Navne til saadanne. Er det
den eneste Kirkegaard i et nyt Sogn,
der er Tale om, er det ikke vanskeligt at
finde Navn til den, idet den da naturligt
benævnes efter den nye Kirke (f. Eks.

»Fredens Kirkegaard« ved Odense); men er det den 2. eller 3. Kirkegaard i Byen (el. Sognet), bliver der straks et Problem at løse, og Valget af Navne tyder paa ringe Opfindsomhed hos Kirkegaardsbestyrelser. Sagen er, at Menighedsraadene som saadan er ny overfor Opgaven, og den Situation, der indtræffer ved Anlæggelsen af en ny Kirkegaard, er for saa vidt ogsaa ny, — og foruden at ville gøre rette Vedkommende opmærksomme paa, at noget mere Opfindsomhed burde kendes i de fremtidige Kirkegaardsnavne, skal der med et Par Ord erindres om, hvorledes man tidligere bar sig ad.

Den ældste Navngivning til kristne Begravelsespladser er den, der fandt Sted, naar en Kirke rejstes, og den viede Jord der omkring tog Navn efter Kirken. Havde Kirken Navn efter Sognet, f. Eks. i Landsbyer, kom Kirkegaarden til at blive benævnt efter denne, hvad endnu er Praksis for langt de fleste Kirkegaarde. Var Kirken benævnt efter den Helgen, den var viet til, kom Kirkegaarden ogsaa til at bære Navn deraf, og vi har mangfoldige Vor Frue Kirkegaarde eller enkelte St. Michaelis, St. Nikolaj o. s. fr. samt Kirkegaarde benævnt som Graabrødre-, Kloster- og lignende -kirkegaard.

Da Byerne voksede sig større, og især efter at der uden for disse efter Regeringens Ordre oprettedes nye Kirkegaarde, opstod den lange Række Assistens-Kirkegaarde, vi kender. De indeholdt gerne flere Sognes Kirkegaarde indenfor en fælles Ramme, men opdelt i Afdelinger; ej heller dengang var Opfindsomheden i Navngivningen stor; thi Navnet »Assistens« skifter med »Den nye Kirkegaard« fra By til By. Ganske naturligt blev dog Hovedstadens Assistens-Kirkegaard mest berømt, og deraf alene har kunnet opstaa megen Misforstaaelse angaaende hvilken Kirkegaard, der menes i Omtalen.

Ved den nye Vækst af Byerne blev i Slutningen af forrige og Begyndelsen af dette Aarhundrede Anlæggelsen af endnu større Kirkegaarde nødvendig, og nye Anlæg opstod udenfor de eksisterende Kirkegaarde, uden at være knyttet til noget Sogneskel. »Vestre Kirkegaard« var den første af disse, og den indledede i flere Henseender en ny Retning. Ikke mindst gjaldt dette Navnet, der hverken var kirkeligt eller lokalgeografisk betonet, men ganske neutralt og borgerligt. Og lad gaa med dette ene »Vestre«, der ved Kirkegaardens smukke Udvikling har faaet en overmaade god Klang, men som dog alligevel let forbindes med det nærliggende andet »Vestre« (Fængsel). Men en »Bispebjerg« Kirkegaard og en »Sundby« er dog alligevel mere betegnende for Beliggenheden og med Tradition i Stedet. Og naar nu hver By med nogen Agtelse for sig selv og af en vis Størrelse

synes at skulle have sin »Vestre« Kirkegaard (foreløbig i hvert Fald Aarhus og Horsens), begynder Mulighederne for Misforstaaelser at blive meget nærliggende, — og naar der saa fortsættes med en Navngivning som »Østre« (Svendborg), »Nordre« (Fredericia) og lignende, — saa maa man rent instinktmæssigt reagere. Man fristes til at spørge, om det da skal være særligt fint at faa et saadant Navn med en vis »København-Klang«, — eller om man ikke har lokale Navne nok at tage af. Svendborg nye Kirkegaard kunde passende have taget Navn af »Ørkild« eller af »Bellevue«, som den ligger ved Siden af, — Horsens af »Nørhule«, i hvilken Skov den indrettes, — Aarhus maaske af den nærliggende Mølleeng o. s. fr. Eller hvorfor ikke bruge Navne (som i Tyskland): Fredshøjen og Fredens Have, der kunde forbindes med et lokalt Navn, — der synes at være mange Muligheder.

De nye Kirkegaarde kalder paa Menighedsraadenes Interesse og Kærlighed. Der er mange Opgaver at røgte i denne Forbindelse; for hvem der ikke kender Kirkegaarden nærmere, bliver det kun Navnet man hæfter sig ved og erindrer. — et godt, træffende og talende Navn af sympatisk Klangfarve vil derfor meddele ogsaa Kirkegaarden en vis Glans, — og af mange Aarsager bør Menighedsraadene derfor lægge Vægt paa at faa det rette Navn, og ikke som det synes nu, tage det første det »bedste« —

- 8/8 (Kolding Folkebl.): Ingen Stævne-møder paa Kgd. i Kolding, Laagerne laases nu om Natten.
- 11/7 (Grenaa Folketid.): Kgd.-indvielse i Lyngby.
- 13/8 (Loll.-F. Stifts-Tid.): Skal Kgd. i Nykøbing være Legeplads?
- 16/8 (Kolding Folkebl.): Krematoriet i Kolding færdigt allerede i Aar.
- (Holstebro Dagbl.): Kgd.-udvidelsen i Struer.
- (Sorø Amtstid.): St. Mikkels Kgd. i Slagelse skal snart udvides.
- (Kristl. Dagbl.): Kgd.-Træer, af Havearkitekt Johannes Tholle.
- 17/8 (Sydfyns Soc.-Dem.): Regnskabet fra Svendborg Kirkegaard for 1930 —31 forelaa. Det balancerede med 32.791 Kr. og viser en Indtægt paa 10.086. Kommunens Tilskud er 20.000 Kr. I Lønninger er udbetalt 4000 Kr., i Arbejds-løn 10.157 Kr., Renter og Afdrag udgør 6414 Kr., Vedligeholdelse og Fornyelse 6321 Kr., Diverse Udgifter 2907 Kr.

Borgmesteren bemærkede hertil, at Regnskabet kom noget sent frem, idet der nu var forløbet et helt Regnskabsaar siden det foreliggende Regnskabsaars Slutning.

Til Efterretning.

- 18/8 (Kall.-borg Folkebl.): Kgd.-Udvidelsen i Kall.-borg.
 19/8 (Kbh. Amts Avis): Søllerød Kgd.
 20/8 (Holstebro Avis):

En heldig Reform.

For nogen Tid siden begyndte man at anvende nogle Gravsteder, der kun havde henligget i godt en Snes Aar. Ved Gravning af den nye Grav konstaterede man, at de oprindelige Grave var ret velbevarede endnu — i mange Tilfælde var Kisterne næsten friske efter de 20 Aars Ophold i Jorden — hvorfør man nu har besluttet, at Gravene skal henligge mindst 30 Aar, inden de tages i Brug til nye Gravsteder.

Der er al mulig Grund til at være tilfreds med denne Beslutning.

BOGANMELDELSER

Sommerens Blomster, praktiske Anvisninger for Haveejere af Havearkitekt Johannes Tholle, 130 S., rigt illustreret. Hage & Clausens Forlag, København.

I en Serie af smaa praktiske Vejledninger er denne Nr. 2 og følger efter »Foraarets Blomster« af samme Forfatter og paa samme Forlag. Bogen ligner i alle Henseender sin Forgænger, en Kombination af Lyrik og faglig Viden, med mange smukke Billeder af Blomster, enkeltvis og paa deres Vokseplads i Haven.

Det kan naturligvis ikke undgaas, at Emnet, der i sig selv er saa stort, ofte faar et noget skematisk Præg, naar det skal behandles paa 130 Sider, hvis Areal endog i væsentlig Grad dækkes af Billeder, og at Forf. under disse Omstændigheder har maattet lade en Række vigtige Spørgsmaal ligge ubesvaret.

Men saa vidt vi forstaar, har det heller ikke været Hensigten at skrive en Haandbog, men saaledes som Forf. ofte har gjort det i Artikler og Bøger propagandere for det skønne i Naturen og drage de Stemninger frem, som opstaar i et modtageligt Sind, naar man færdes blandt Blomster.

I en Tid, hvor Materialismens haandfaste Realiteter er Dagens Emne, er denne lille Bog ligesom »Foraarets Blomster« som et Pust fra en anden Sphære, og vi kan kun ønske, at denne milde Luftning maa finde Vej ind i mange Havedyrkeres Sind. A. D.

Axel Holzhausen: Tusen olika trä och buskar till prydnad för park och trädgård; Stockholm 1932, Alb. Bonniers Forlag; 8°, 333 S., 213 Bill., Kr. 15,00.

Under denne (lidt overraskende) Titel

har nu den flittige og dygtige svenske Havebrugsforfatter Axel Holzhausen udsendt sin elvte Bog, og ligesom de tidligere maa dette omfattende og veltilrettede Arbejde modtages med den største Interesse af alle Kredse (i Norden), som beskæftiger sig med Haver, Parker, Kirkegaarde og hvad andet, der behøver Træer og Buske »till prydnad«.

Bogen er skrevet i Mindet om Forfatterens Søster og indledes med en varm Hyldest til Træer og Buske. I et efterfølgende Afsnit undskylder Forf., at han ogsaa har taget sig denne Opgave paa, skønt han ellers kun har beskæftiget sig med Blomster, — en Undskyldning, der øjensynlig er ganske overflødig.

Under en Række æstetiske Betragtninger gør Forf. smukt rede for, hvad Træer og Buske betyder i de forskellige Aars-tider for derefter at gaa over til at behandle de løvfældende og stedsegroene Træers Plantning, Sammenstilling og Formering samt at give en Beskrivelse af disse »tusener«. Derved bliver Bogen til en ny, nordisk Dendrologi; men i Mod-sætning til danske Værker (f. Eks. O. G. Petersen) er den æstetiske Side af Sagen stærkt fremhævet, og Planternes Brugs-værdi omhyggeligt gennemgaaet. Den bliver derved en overmaade nyttig Haandbog for Gartneriets og Havebrugs-forskellige Grene (i Særdeleshed An-lægsgartneriet) og kan varmt anbefales til Anskaffelse.

Blandt de mange Billeder findes mangfoldige fra Danmark og Skaane; Nærbilleder og især en Del Detailbilleder er overordentlig smukke og instruktive, hvorimod det afgjort kniber med Grupp-billeder; der er vel heller intet saa vanskeligt at fotografere som store, grønne Træer; enten faar man deres Silkuet og mangler deres Struktur eller omvendt, ligesom Enkelthederne praktisk talt kun kan tages i Nær- og Detailbilleder.— Paa Grund af Sveriges vidt udstrakte Længde er Klimaet vidt forskelligt, og ikke mindst om de særligt haardføre og robuste finder man Oplysninger i Værket.

Th.

FRA NORSKE KIRKEGAARDE

20/7 (Stavangeren): Vore kirkegårders vakkerhet og harmoni ma vi verne om. Det »levende materiell« er det ideelle, sier kirkeverge Løken.

26/7 (Gudbrandsdalen): Hvordan ser Lom kirkegård ut?